

Travmatik Terör Yaşantıları Sonrası Kendine Yabancılaşma

Self-Alienation After Traumatic Terror Experiences

Nazan Turan , Birgül Özkan

Öz

Günümüzde yaşanan terör saldırıları sonrasında bireylerin, yaşadıkları olayın ruhsal etkilerini minimum düzeyde hissetmeleri ve kimlik karmaşasına düşmeden, kendilerine yabancılaşmadan, toplum birliği ve toplum bilinci dahilinde yaşamlarına devam etmeleri önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı giderilmesi, kendine yabancılaşma sorununun terör saldırıları ile birlikte ele alınması, incelenmesi ve durumun tam olarak anlaşılması ile ilgilidir. Bu doğrultuda derlemede, ilk olarak terör ve ideolojik yapısının ele alınması, sonrasında terör saldırıları ile ilişkili olduğu düşünülen kendine yabancılaşma kavramı ve neden olduğu sorunların incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Ruh sağlığı, terör, travma, yabancılaşma.

Abstract

It is an important necessity for individuals to feel the psychological effects of the events they experience at a minimum level and to continue their lives without being alienated from themselves, without experiencing identity confusion and to continue their lives within the public awareness and social unity. Meeting of this need is related to dealing, examining and fully understanding of the self-alienation problem together with terrorist attacks. In this respect, the aim of this review was to examine the terror and its ideological structure and to underline the problem of self - alienation which is considered to be related to the terrorist attacks.

Keywords: Mental health, terror, trauma, alienation.

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara

✉ Nazan Turan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Turkey
deniznazan35@gmail.com

Geliş tarihi/Submission date: 01.01.2019 | Kabul tarihi/Accepted: 22.01.2019 | Çevrimiçi yayın/Online published: 30.08.2019

TRAVMA yaşantılarına yol açabilecek olaylar dinamik ve süregelen bir yapı gösterdiğinden, toplumsal ölçekte travma görülme olasılığı oldukça yüksektir (Benjet ve ark. 2016). DSM-5'e göre travma; "Gerçek bir ölüm veya ölüm tehdidi, ciddi yaralanma veya cinsel şiddete maruziyet" gibi durumları içermektedir (APA 2013). Bu bağlamda, günümüz koşullarında insanlığın fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yöneltilmiş olan şiddet içerikli travmatik olaylara bakıldığında, terör saldırılarının ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Benjet ve ark. 2016, Ferreri ve Weir 2018).

Terör saldırıları, bireylerin fiziksel bütünlüğüne zarar vermemiş olsa da , bireylerin ve toplumun ruh sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Öyle ki terör nedeniyle meydana gelen toplumsal değişimler sonucunda bireylerde ruhsal sıkıntılar görülebilir ve çok sayıda insanın uygun olmayan yaşam koşullarında hayatlarını devam ettirmek zorunda kaldığı durumlar ortaya çıkabilir (Ferreri ve Weir 2018). En önemlisi, geleneksel toplumda bir ailenin üyesi olan ve toplumsal kimliği hazır olarak kendine sunulan bireyler, toplumsal travmalar neticesinde yaşadığı ruhsal değişimlerle geleneksel bağlarından uzaklaşabilir ve bir kimlik sorunu olan kendine yabancılaşma sorunu ile karşı karşıya kalabilir (Şimşek 2002, Güçlü 2015, Kılınc ve ark. 2017).

Alan yazın incelendiğinde kendine yabancılaşma sorununun terör saldırıları sonrasında ele alınmadığı görülmektedir. Ancak günümüzde yaşanan terör saldırıları sonrasında bireylerin yaşanan olaylara karşı kayıtsız kalmaması ve kimlik karmaşasına düşmeden, kendilerine yabancılaşmadan, toplum birliği ve toplum bilinci dahilinde hareket etmesi önemli bir ihtiyaçtır (Cheek 1982, Güçlü 2015). Bu nedenle, bu ihtiyacın giderilmesi için kendine yabancılaşma kavramının derinlemesine analiz edilerek incelenmesi önemli bir ihtiyaç olarak saptanmıştır. Özellikle toplum ruh sağlığı alanında hizmet veren meslek üyelerinin travmaya maruz kalmış olan birey ve ailelerine yönelik yaklaşımları açısından da bu kavramın bilinmesi önemlidir. Çünkü travma yaşantısı olan bireylere ve topluma yönelik oluşturulacak yaklaşımın stratejisi ve standartlarının belirlenmesi açısından da, kendine yabancılaşma kavramının bilinmesi ve bu kavrama ilişkin farklılıkların oluşturulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda derlemede, ilk olarak terör ve ideolojik yapısının ele alınması, sonrasında terör saldırılarının ruhsal etkilerinden kendine yabancılaşma sorununun incelenmesi amaçlanmıştır.

Terör

Terör sözcüğü Türkçe'ye Latince'den girmiş olup, korkutmak anlamına gelen "terrere" kelimesinden türetilmiştir. Bu etimolojik kökenden terör, her şeyden önce şiddet, korku, tehdit ve yasa dışılık gibi bazı olguları yansıtmaktadır (Doğan 2009).

Alan yazın incelendiğinde, terör kavramının ilk kez Dictionnaire de l'Academia Française'in 1979 yayınlanan ekinde, "terör sistemi, terör rejimi" olarak yer aldığı görülmektedir (Altuğ 1995). Aynı kavram International Encyclopedia of Social Sciences 'da, "önceden belirlenmiş hedefleri elde etmek için şiddet kullanan ve şiddete başvuran bir grubun kullandığı yöntem" (Tacar 1999); Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü'nde ise, "kamu otoritesini veya toplum yapısını bozmak için uygulanan korku ve bezginlik saçan şiddet hareketleri" olarak tanımlanmaktadır (Seyyar 2004). Ancak; akademik alan, devlet politikaları ve siyasi açıdan tanımlanmaya çalışılan terör kavramı için, evrensel bir tanım yapmak mümkün değildir (Horgan 2004, Hoffman 2006). Zira terör ve terör saldırıları; bazı bireyler, toplumlar, kuruluşlar veya devletler açısından, "özgürlük savaşı" olarak nitelendirilmekte ve bu durum "birisinin teröristi, diğerinin

özgürlük savaşçısı” deyimile özetlenmektedir (Akgün 2001). Dolayısıyla bu görüş dahilinde, terörün ideolojik bir alt yapısının ve gelişim sürecinin olduğu görülmektedir (Borum 2004) (Şekil 1).

Şekil 1. Terörün ideolojik gelişim süreci (Borum 2004)

İdeolojik yapı ve gelişim, terör saldırılarının siyasi hareket noktasını oluşturmaktadır (Borum 2004). Terör gruplarının “siyasi eğitim” adını verdikleri eylemlerin amacı, kendilerinin benimsedikleri ideolojiyi, yapılanma içindeki kendi mensuplarına benimsetmek ve istedikleri hedefler doğrultusunda eğitmektir (Gençtürk 2012). Bu süreç, tatmin edici olmayan bir olayı veya durumu adaletsizlik olarak nitelendirmekle başlamaktadır. Bireyler veya ulus, adaletsiz politik düzen üzerinden suçlanmakta ve adaletsiz politik düzeni, şiddet içeren eylemler için gerekçe olarak kullanmaktadırlar (Crenshaw 1985, Post 1990).

Şiddet, terörün en önemli unsurudur ve terör grupları benimsedikleri ideolojiler doğrultusunda belirledikleri hedeflere ulaşmada şiddeti bir araç olarak görmektedir (Borum 2004, Geçtürk 2012). Hedeflenen, şiddet eylemleri ile topluma korku salmak, bıkkınlık ve yılgınlık duygusu oluşturmak, milletin devlete olan güvenini sarsmak ve bu şekilde kaotik bir ortam oluşturmaktır. Bu eylemlerin asıl ve öncelikli amacı, şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile bir davaya ya da siyasal anlaşmazlığa dikkat çekmektir. Diğer bir amaç ise, kargaşa yaratarak toplumun direncini azaltmak, sosyal ve siyasal düzenin arkasındaki toplum desteğini şiddet yoluyla zayıflatmaktır (Crenshaw 1995, Borum 2004).

Terör ve Etkileri

Bilindiği üzere terör saldırıları insanlar tarafından gerçekleştirilen ve ölüm nedenleri arasında yer alan, sağ kalan mağdurların da biyopsikososyal sağlığını önemli ölçüde bozan evrensel bir toplum sağlığı sorunudur (Bebiş ve Özdemir 2013). Bu noktada terör saldırılarının sonuçları değerlendirildiğinde, toplumun en fazla ruh sağlığı açısından etkilendiği görülmektedir (Khoshnood 2017). Zira şiddet içeren terör saldırıları toplumun genelinde psikolojik yıkımlara neden olmaktadır (Muş ve ark. 2015).

Terör saldırılarının şiddeti ve içeriği toplumun hafızasından uzun süre silinmediğinden, bu eylemlerin yaşandığı toplumlarda kaos ve çatışma durumları görülebilir

(Borum 2004, Muş ve ark. 2015). Özellikle terör saldırılarının sık yaşandığı bölgelerde terör saldırılarına doğrudan veya dolaylı olarak tanık olan bireyler, erken dönemde yaşadığı olayları uykuda ve uyanırken tekrar tekrar yaşayabilir ve otonomisini kaybedebilir. Bireylerin kendine, dünyaya ve geleceğe dair algıları olumsuz etkilenebilir. Bununla birlikte bireyler kendine ve başkalarına karşı kuşku, öfke hissedebilir ve dolaylı ya da doğrudan tanık olduğu terör saldırısını hatırlatan durumlardan kaçmak isterken (Monfort ve Afzali 2017, Birkeland ve Heir 2017, Knoshood 2017) sosyal olarak geri çekildiği için giderek yalnızlaşabilir ve kimlik sorunu ile karşı karşıya kalabilir (Cheek 1982, Bilgin 2007).

Kimlik, “ben kimim?” ve “ben nereye aidim?” sorularına verilen yanıtların tümüdür. Bireyi “başka”larından belirgin olarak ayırır ve onun bağımsız, biricik olduğunu ifade eder. Kimlik; bireye kendini değerli hissettirir. Bireyin tanınmasını, onaylanmasını, desteklenmesini, yaşadığı topluma aidiyetini ve toplumun diğer üyeleriyle yakın ilişkiler geliştirmesini sağlar (Dalbay 2018). Ancak olumsuz yaşam deneyimleri, var olan kimlik üzerine olumsuz etki edebilir ve kimlik sorununa neden olabilir (Şimşek 2002, Kanat 2014). Özellikle küresel ve yerel baskılar, iç çatışmalar ve terör saldırıları nedeniyle oluşan kaotik durum sonucunda, bireylerde bir kimlik sorunu olan kendine yabancılaşma sorunu görülebilir (Borum 2004, Kanat 2014)

Yabancılaşma ve Kavramsal Çerçeve

Yabancılaşma kavramı, Latin kökenli olup “alienare” fiilinden türetilmiştir ve “başkasına ait olmak, başkası ile ilgili olmak” anlamına gelmektedir (Cevizci 2010). Bir şeye içten bağlı olamama, yaşanan ortamdan ve sürdürdüğü ilişkilerden kopma, ilgisizlik, soyutlanma, geri çekilme, nesnelere karşı anlamsızlık (Sidorkin 2000) ise, yabancılaşmanın göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Rodney ve Manzduk 1994).

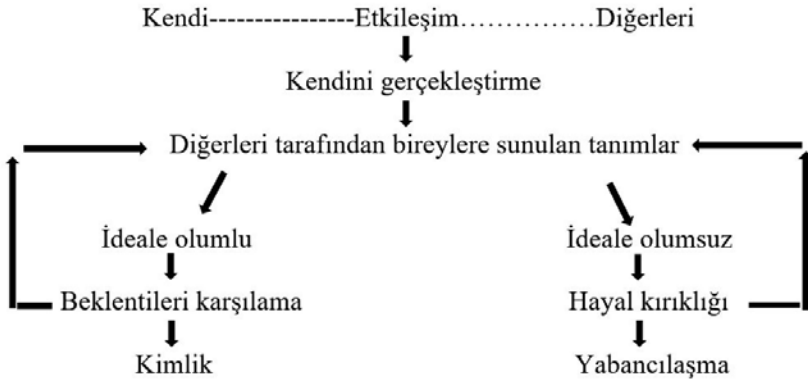
İnsanlık tarihi kadar eski olan yabancılaşma kavramı farklı alanlarda tanımlanmış ve ele alınmıştır. Sosyoloji alanı yabancılaşmayı, kuralsızlık, normsuzluk, sosyal süreçlere dâhil olamama ve bireylerin çevresinden kopması şeklinde tanımlarken; psikoloji alanı ümitsizlik, yalnızlık hissi, karamsarlık, benlik kaybı olarak tanımlamıştır (Gerson 1971). Fromm ise yabancılaşmayı “kişinin başkasından, çevresinden ve kendisinden kopması” şeklinde tanımlamış, yabancılaşmanın bir hastalık hali olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Fransızcadaki aliene ve İspanyolcadaki alienado sözcüklerinin “psikoza” tanımlamak için kullanıldığını belirtmiş ve yabancılaşmanın bir akıl hastalığı olduğuna değinmiştir (From 1996).

Yabancılaşma, bir problem olarak ilk kez Plotinos öğretisine dayandırılmış ve Plotinos’a göre; değişmeyen gerçeklik maddi dünyadan farklı ve ayrı olan Tanrı’dır. Tanrı dışındaki herşey maddedir ve Tanrı’dan var olur. Dolayısıyla varlıklar zaman içinde diğer maddelerle kurduğu her ilişkide kendine yabancılaşabilir (Tuğcu 2002). Georg Wilhelm Friedrich Hegel tarafından ise yabancılaşma ciddi bir problem olarak ele alınmış ve basit bir bileşimin dağılıp daha karmaşık bir bileşim haline gelme süreci, bir dağılıma, gerçekliğin yitimi olarak tanımlanmıştır. Hegel’e göre, insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu yabancılaşma ortaya çıkabilir. Dolayısıyla ruhun kendi yarattığı dünyadan duygusal anlamda uzaklaşması ya da farklılaşması, bir başkasına dönüşmesi söz konusudur (Hegel 1998).

Karl Marx, yabancılaşma kavramına Hegel’in göremediğini düşündüğü ekonomik boyutuyla başka bir yerden bakmıştır. Çalışmanın gönüllü olmaktan çıkıp insanın haya-

tını geçindirmek için zorunlu olması ve insanın hayatında baskı gücü oluşturmasını yabancılaşmanın en önemli nedeni olarak ileri sürmüştür. Yani Marx'a göre yabancılaşma; sosyo-ekonomik durumlar neticesinde ortaya çıkar ve olumsuz koşulların ortadan kaldırılmasıyla düzeltilebilir bir durumdur (Marx 2003).

Varoluşçu düşünürler ise XX. yüzyılda yaşanan olaylar sonucunda insanın içine düştüğü anlamsızlık, güçsüzlük, iletişimsizlik, yalnızlık vb. olayları incelemeye başlamışlar ve yabancılaşma kavramını; insanın içinde bulunduğu acı, hastalık, bunalım gibi durumların insan üzerinde oluşturduğu etki, temel bir insani problem olarak ele almışlardır. Sonuç olarak yabancılaşma kavramı, bireylerin kendi bütünlüğünden uzaklaşması, dış etkenler nedeniyle düşünce, tutum ve davranış açısından farklılaşması, bireylerin kendine yabancılaşması şeklinde birey odaklı sorunsallaştırılmıştır (Kızıltan 1986, Marx 2003).

Şekil 2. Etkileşim temelli kimlik ve yabancılaşma

Kendine Yabancılaşma

Kendine yabancılaşma, bireylerin sahip olduğu değer, norm, gereksinim ve isteklerin kendi davranışları ile uyum sağlamaması olarak tanımlanmaktadır. Bu duruma neden olarak, etkileşim içinde oldukları diğer bireylerle yaşanan olayların bireyler üzerinde bıraktığı olumsuz etkileri gösterilmektedir (Kızıltan 1986, Marx 2003).

Bireyler içinde yaşamış olduğu toplumda diğer bireylerin kendisi için yaptığı şeylerin anlamını kendi idealine göre olumlu ya da olumsuz olarak tanımlamaktadır. Bireyler tarafından olumlu olarak tanımlanan şeyler beklentileri karşılarken, olumsuz olarak tanımlamalar hayal kırıklığı yaşamalarına neden olur ve her iki durumda da bireyler kendini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ancak olumlu tanımlamalar ile bireyler onaylanan bir kimlik duygusu ile kendini gerçekleştirirken, olumsuz tanımlamalar ve devam eden hayal kırıklığı yaşayabilirler (Lauer ve Warren 1977, Rosenberg 1979).

Bireyler, yaşadığı hayal kırıklığına olaylara bağlı olarak toplumdan ve ilişki kurduğu insanlardan uzaklaşma duygusu içerisinde ise, insani ilişkilerinde bir anlamsızlık ortaya çıkabilir. Öyle ki, çoğu kez bireysel kimliği tanımlarken sorulan "ben kimim" sorusuna verilecek cevap yetersiz kalabilir ve birey iç dünyasında kendinden uzaklaşma duygusu yaşayabilir (Fettahlıoğlu 2006). Dolayısıyla bireyler kendi varlığının, varlığı ile kurduğu ilişkinin farkında olmayabilir ve güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk ve izolasyon gibi

duygular yaşayabilir (Seeman 1983).

Güçsüzlük duygusu yaşayan bireyler, kendi geleceğini kendisinin değil de; dış etkenlerin ya da kurumların belirlediğini düşünebilir (Seeman 1983). Ayrıca bireylerin beklentilerinin olmaması, yapılan işler ile ilgili olarak söz hakkına sahip olmaması, yaşamında başkasına ait olan iradelerle hareket etmesi ve bu iradelere anlam verememesi ile güçsüzlük duygusu yoğunlaşabilir ve anlamsızlık duygusu ortaya çıkarabilir (Tutar 1970, Seeman 1983). Anlamsızlık duygusu ile birlikte bireyler, yaşadığı olaylar neticesinde artık neye inanacağını bilemez hale gelebilir ve kendisine doğru olarak öğretilen şeyler anlamını kaybedebilir ve edindiği doğrular ile bir sonuç elde edeceği inancını yitirebilir (Bolton 1972). Sonucunda ise, bireylerin değer yargularının olmaması olarak tanımlanan normsuzluk yani bireylerin istediği yaşamı sürdürme ve amacına ulaşmak için benimsediği ve doğru olarak kabul ettiği toplumsal değerlerden uzaklaşma görülebilir (Seeman 1983, Kılıç 2010). Bireylerin toplumsal değerlerden ve etkileşim içinde olduğu sosyal çevresinden her geçen gün uzaklaşması kendisinden de uzaklaşmasını ve kendine karşı yabancılaşmasını beraberinde getirir (Fromm 1996) (Şekil 2).

Kendine yabancılaşma, anlık hissedilen duyguların oluşumu değil bir sürecin sonucudur ve birey kendi özüne, kendi benliğine karşı yabancılaşmıştır. Birey yaşamında kendisine doyum sağlayan faktörlerden doyum sağlayamayabilir veya doyum sağlayan faktörlere karşı ilgisiz kalabilir. Sonucunda da bireyler, farkında olmadan kendi duygularından, kendinden yani “ben” den uzaklaşabilir (Koç 1999, Özen ve Gülaçtı 2010).

Teorik açıdan güçlü ve sağlıklı bir “ben” kavramı, narsisizm sürecinde bireyin çevresinden algıladığı olayları, durumları çatışmasız olarak içselleştirebilmesiyle gelişir ve bu oluştumdaki yetersizlik, bireylerin kendini ve kendi varlığının ifadesinde eksikliğe neden olabilir. Bu yetersizlik nedeniyle bireyler fiziksel bütünlüğüne zarar gelme korkusu yaşayabilirler ancak bireyler narsisizm sürecinde içselleştirdiği olumlu şeylerle varlığını sürdürüleceği algısını yaratabilir. Kendine yabancılaşmış bireylerde ise, narsisizm süreci sağlıklı işleyemeyebilir ve dolayısıyla sağlıklı bir “ben” gelişimini engelleyebilir (Hartman 2009). Çünkü yabancılaşmış birey, doğrudan veya dolaylı olarak yaşadığı olayların kendi üzerindeki etkisini, kendisine ve topluma yön veren normları sorgular (Hegel 1998, Koç 1999). Bu sorgulama olumsuzlukla sonuçlandığında yaşadığı, kabullenemediği, baş etmede yetersiz kaldığı her durumla ilgili olarak kendini suçlayabilir ve kendini yetersiz hissedebilir. Kendini, kendisinin ve toplumun kendinden beklediği tutum ve davranışları yerine getiren bir araç olarak görebilir (Pawlet 2013, Güçlü ve ark. 2015). Sonuç olarak bireylerde sağlıklı “ben” kavramı yerine, kendi özünden yani “ben” kimliğinden ve sürdürdüğü toplumsal etkileşimlerden uzaklaşarak, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yaşamına devam eden “başka biri” kavramı ortaya çıkabilir (Koç 1999, Gülenç 2014).

Bireyler kendine yabancılaştığında, başka birine dönüştüğünde olumsuz, zayıf özelliklerini içeren durumları, olayları dışa yansıtma gereksinimi duyabilir. Çünkü bireyler yetersiz benlik algısı ile güçlü bir ben kavramı oluşturamayacağı için zayıf ben parçalarını dışına yansıtma çabalarıyla daha güçlü ve mükemmel bir ben oluşturmak zorunda kalabilirler. Ayrıca toplum tarafından kabul edilmiş, beğenilmiş diğer bireylere benzer çabasına girebilirler. Dolayısıyla yaşamını devam ettirme çabasında olan bireyler, sağlıklı kişilik özellikleri kazanarak başkalarının istediği gibi yaşamaya mahkum hale gelebilirler. En kötüsü ise, kendi dışındaki nesnelere de yabancılaşan birey, onları yok etme çabasına girebilir ve şiddet eğilimi gösterebilir (Hartman 2009, SCPR 2015).

Kendine Yabancılaşmanın Terör ile İlişkisi

Yabancılaşma, anlam ve çağrışım bakımından zengin olan karmaşık bir kavramdır. Bu kavramın karmaşıklığı ve zenginlikleri, ifade ettiği sosyoekonomik, politik ve kültürel olaylardan kaynaklanmaktadır. Bu, yabancılaşmanın bireylerin evren ve insan hakkındaki algıları, aynı zamanda kimlikleri, özsaygıları, etkinlikleri ve düşünme şekilleri üzerindeki derin ve geniş kapsamlı etkilerini göstermektedir. Ayrıca bireyler ve gruplar arasındaki karşılıklı ilişkileri yansıtmaktadır. Bu nedenle insan ilişkilerini ve insan ilişkilerini zedeleyen travmatik olayları ele alırken göz önüne alınması gereken bir kavramdır (SCPR 2015) .

Günümüzde bireylerin sıklıkla maruz kaldığı ve insan ilişkilerini olumsuz etkileyen travmatik olaylardan biri terör saldırılarıdır ve şiddet içeriklidir (Kanat 2011). Şiddet olayları ve dolayısıyla terör saldırıları, insanlığın varlığı ile ortaya çıkmakta ve bu olayların her türü, bireylerin özgürlüğü önündeki büyük engel teşkil etmektedir (SCPR 2015, Arent 2016). Terör saldırıları ile ulaşılacak istenen hedef, toplumsal birliği yok etmek üzeredir ve bu hedefe ulaşmak için bireyleri kendi çıkarlarına yönelik gizli bir alet olarak kullanmaktadır. Bireyleri kendi özünden koparmak, özgürlüğünü yok etmek, bireyleri-toplumu maddi ve manevi açıdan yıpratmak ve bireyleri kendi iç dünyasında dağıtmaya yönelik olarak hareket eder ve bireylerin ben duygularını hedef alarak onları sömürmekte, kişilik hakları çiğnemektedir (SCPR 2015). Dolayısıyla bireyler özgür ve ben duygusu ile hareket etmek yerine, fiziksel ve ruhsal açıdan bir bütün olarak yaşamına devam etmek ve yaşamını kolaylaştırma yönünde seçim yapabilir ve hiçbir şeyin düzelemeyeceğine dair oluşturduğu hayal kırıklığı ile kendi olmaktan çıkıp başka biri haline dönüşebilirler, kendilerine yabancılaşabilirler (Lauer ve Warren 1977, Rosenberg 1979, Gülenç 2014).

Kendi yaşamına yabancılaşma, bireylerin şiddet olaylarını ve şiddet eylemlerini meşrulaştırmasına neden olabilir. Zira kendi hayatına yabancılaşan bir birey için başkasının hayatının önemi olmayabilir ve bu nedenle de şiddet eylemi sıradan bir olaya dönüşebilir. Çünkü bireyler, fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü korumak için kendi benliğinden kaçmayı ya da kendi benliğini gizleme ihtiyacı içine girmeyi tercih etmiş ve diğer bireylere, çevresine ve toplumsal olaylara karşı duyarsızlaşmış olabilir. Artık bireylerin yaşama devam etmedeki ortak amacı, temel ihtiyaçlarını karşılamak ve tek başına güçlü kalabilmek üzerinedir (Rosenberg 1979, Özen ve Gülaçtı 2010, Gülenç 2014, Kılınç ve ark. 2017).

Ruh Sağlığı Bakış Açısı ile Kendine Yabancılaşma

Ego psikolojisine göre bireyler, fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü tehlikeye düşüren travmatik bir olay ile karşılaştıklarında, yok olma korkusundan ve dehşetinden sarsılan benlik, olanların üzerine düşünme kapasitesini kaybedebilir, hissizleşebilir, canlılığını kaybedebilir. Ayrıca bireyler bu gibi durumlarda psikolojik bütünlüğünü sürdürmek ve benlik değerini koruma gereksiminin yanı sıra, başkalarından soyutlanma, yalnız kalmaktan korkma gibi duygular hissedebilirler (Seeman 1983, Gençtan 2016).

Freud, bireylerin doğuştan vahşi olduğunu ve toplum içinde ehlileştiğini savunur. Tabiatı gereği kendini gerçekleştirme isteyen bireyler bu imkanı bulamadıklarında "id" ile "ego" arasında dengeyi sağlayamamaktadır. Çünkü bireylerin varlığı toplumsal yapı tarafından belirlenmektedir ve toplumsal süreçte yaşanan olumsuz deneyimler bireylerin

sahip olduğu benlik ile çelişmektedir. Dolayısıyla yaşam bir taraftan bireylerin özünü yansıtan doğal bir ilişki, diğer taraftan bireylerin varlığını belirleyen toplumsal ilişkiler ve olaylar olmak üzere iki yönlü ilişki içindedir. Bu ilişkinin çeliştiği süreçte bireyler ruhsal açıdan yara almakta ve kendi öz yaşantısını yitirmekte yani kendine yabancılaşmaktadır (Ayyıldız 1998, Gençtan 2016).

Kendine yabancılaşmış bireyler başkalarının istekleri tarafından yönetilmekte, kendi benliğinde olan her şeyi bu isteğe yöneltmektedir. Bu durum, süreç içinde bireyleri psikolojik açıdan güçsüzleştirmekte ve başkasının olduğu kadar kendi benliğinin de kölesi durumuna getirmekte, bireylerin kendini gerçekleştirmesine engel olmaktadır. Bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki bozukluklar ve travmalarda bireylerin kendini gerçekleştirmesinin önündeki en büyük engeldir. Dolayısıyla kendini gerçekleştiren sağlıklı bireyler karşılaştıkları, korku duydukları durumları başvurdukları savunma mekanizmaları ile kişiliklerine zarar gelmeden aşarken, kendine yabancılaşmış bireyler tarafından başvurulan savunma mekanizmaları ile içinde bulunulan çelişkiye çözüm bulmak kolay olmamakta ve bireylerde ruhsal bozukluklar görülmektedir (From 1996, Ayyıldız 1998). Bu nedenle travma yaşamış olan birey ve ailelere yönelik planlanan toplum ruh sağlığı hizmetlerinin organizasyonunda kendine yabancılaşma kavramının ruh sağlığı bakış açısı ile ele alınması ve bu bağlamda ruh sağlığı profesyonellerinin kendine yabancılaşma kavramı ile ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Travmatik terör yaşantıları sonrasında ruh sağlığı profesyonelleri tarafından bireyle-re ve ailelere dolayısıyla tüm topluma psikososyal açıdan sunulan ruh sağlığı hizmetleri hem koruyucu hem de iyileştirici şekilde iki yönlü olabilir. Sunulan hizmetler, bireylerin ve toplumun doğrudan veya dolaylı olarak yaşanan şiddet eyleminin etkilerinden doğabilecek ruhsal sorunlarla başa çıkmalarında iyileştirici olabilir (Hansen 2009, Arnborg 2011). Aynı zamanda ruh sağlığı sorunlarının gelişim riskini azaltabilir. Ayrıca ruh sağlığı hizmetinin her iki yönü, travmatik terör yaşantıları sonrasında görülebilecek psikolojik tepkilere ve olası diğer saldırılar nedeniyle oluşabilecek zorlu yaşam koşullarına karşı ve uzun bir süreçte ortaya çıkabilen kendine yabancılaşmaya karşı psikolojik dayanıklılığın gelişmesine katkıda bulunabilir (Hansen 2009, Arnborg 2011, SCPR 2015)

Bireylerin ve toplumun dayanıklılığını arttırmaya yönelik olarak planlanan ruh sağlığı hizmetlerinde, ailelerin ve bireylerin sahip olunan kültürel anlayış ile ele alınması gerekmektedir. Çünkü içinde yaşanılan toplumdaki bireylerin aile yapılarının, ilişkilerinin ve toplumsal değerlerinin, kültürlerin bilinmesi, ruhsal açıdan ailelerin ve bireylerin gereksinimlerin belirlenmesinde kolaylık sağlayabilir. Ayrıca ailelerin ve aile bireylerinin birbirini desteklemesine ve bireylerin yaşadıkları olayı anlamlandırmasına yardımcı olabilir. En önemlisi aileleri, belirli bir kültürel anlayışa sahip olan toplum içinde değerlendirerek psikososyal ruh sağlığı hizmeti planlamak, aile bireylerinde belirli bir topluma ait olma duygusu sağlayabilir ve daha sonra karşılaşılabilecekleri travmatik olay sonrası bireyler kim olduklarının, sahip oldukları değerlerin ve kültürün farkındalığına sahip olabilirler (UNCHR 2008, Hansen 2009). Bu nedenle psikososyal açıdan bireylere, ailelere sunulacak ruh sağlığı hizmetleri toplum temelli olmalı ve öncelikli hedefler içinde şu iki maddeye yer verilmesi gerekmektedir (Hansen 2009);

- a. Etkilenen bireylerin maddi ve manevi yönden önceki yaşam standartlarını elde etmelerine yardımcı olmak,
- b. Umudu, saygınlığı, ruhsal ve sosyal refahı yeniden canlandırmak.

Sonuç

Günümüzde yaşanan toplumsal şiddet olayları yabancılaşma sorununun ortaya çıkmasını, yaygınlaşmasını destekleyebilir. Çünkü toplumsal şiddetin, çatışmaların olduğu yerlerde bireylerin olumsuzluklardan kaçması, savunma mekanizmalarının yetersiz kalması farklı kimlikleri dolayısıyla da yabancılaşma sorununu beraberinde getirebilir ve ruhsal rahatsızlıklara neden olabilir. Bu nedenle özellikle toplum ruh sağlığının koruma ve geliştirmeye yönelik hizmetlerin organizasyonunda, ruh sağlığı profesyonellerinin kendine yabancılaşma kavramına ilişkin bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Årnberg A (2011) Community Based Psychosocial Support Training Manual. Sweden, ACT Alliance.
- Akgün B (2006) Küresel terör: mit mi? gerçek mi?. In Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü (Ed. O Gökçe, U Demiray). Konya, Çizgi Kitabevi.
- Altuğ Y (1995) Terörün Anatomisi. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- American Psychiatric Association (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5). Arlington, VA, American Psychiatric Association
- Arent H (2016) Şiddet Üzerine (Çev. B Peker). İstanbul, İletişim Yayınları.
- Bebiş H, Özdemir S (2013) Savaş, terör ve hemşirelik. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 21:57-68.
- Beniet C, Bromet E, Karam EG, Kessler RC, McLaughlin KA, Ruscio AM et al (2016) The epidemiology of traumatic event exposure worldwide: result from World Mental Health Survey Consortium. Psychol Med, 46:327-343.
- Bilgin N (2007) Kimlik İnşası. Ankara, Aşına Kitaplar.
- Birkeland MS, Heir T (2017) Making connections: exploring the centrality of posttraumatic stress symptoms and covariates after a terrorist attack. Eur J Psychotraumatol, 8(sup3):1333387.
- Bolton C (1972) Alienation and action: a study of peace-group members. Am J Sociol, 78:537-561.
- Cevizci A (2010) Paradigma Felsefe Sözlüğü, 6. Basım. İstanbul, Paradigma Yayınları.
- Cheek JM (1982) Aggregation, moderator variables, and the validity of personality tests: a peer-rating study. J Pers Soc Psychol, 43:1254-1269.
- Crenshaw M (1995) Terrorism in Context. Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press.
- Crenshaw M (1985) An organizational approach to the analysis of political terrorism. Orbis, 29:465-489.
- Dalbay RS (2018) Kimlik ve toplumsal kimlik. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31:161-176.
- Doğan A (2009) Büyük Türkçe Sözlük. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Ferreri TG, Weir AJ (2018) EMS, Improvised Explosive Devices and Terrorist Activity. Treasure Island, FL, StatPearls Publishing.
- Fettahioğlu T (2006) Örgütlerde yabancılaşmanın yönetimi: kahramanmaraş özel işletme ve kamu kuruluşlarında karşılaştırmalı bir araştırma (Uzmanlık tezi). Kahramanmaraş,Sütçü İmam Üniversitesi.
- Fromm E (1996) Sağlıklı Toplum (Çev. Y Salman, Z Tanrıseven). İstanbul, Payel Yayınevi.
- Gençtan E (2003) İnsan Olmak. İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Gençtan E (2016) Varoluş ve Psikiyatri, 9.Basım. İstanbul, Metis Yayınları.
- Gençtürk T (2012) Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar. Ankara, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Güçlü İ, Muş E, Can E (2015) Terörün toplum ve sosyal hayata etkileri. Türkiye Klinikleri Forensic Medicine-Special Topics, 1(2):5-14.
- Gülenç K (2014) Edmund Husserl'de 'Başkasının Ben'i sorunu ve intersubjektivite kavramı. Kilikya Felsefe Dergisi, 1:19-39.
- Hansen P(2009) Psychosocial Interventions: A Handbook. Copenhagen, Denmark, International Federation Reference Centre for Psychosocial Support.
- Hartman HP (2009) Psychoanalytic self psychology and its conceptual development in light of developmental psychology, attachment theory, and neuroscience. Ann N Y Acad Sci, 1159:86-105.
- Hegel GWF (1998) The phenomenology of spirit. In The Hegel Reader (Ed. S Houlgate). United Kingdom, Blackwell.
- Hoffman B (2006) Inside Terrorism. New York, Columbia University Press.
- Horgan J (2004) The Psychology of Terrorism. New York, Routledge

- SCPR (2015) Alienation and Violence Syria, Impact of Syria Crisis Report 2014. Damascus, Syrian Centre for Policy Research (SCPR).
- Kanat S (2014) Terörizmin dünü bugünü yarını: siyasal gerçekçi bir değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19:195-210.
- Khoshnood A (2017) The correlation between mental disorders and terrorism is weak. *BJPsych Bull.* 41(1): 56.
- Kılıç E (2010) Örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı ve yabancılaşma arasındaki ilişki: çağrı merkezi çalışanları üzerine uygulama (Uzmanlık tezi). Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Kılınç G, Yıldız Harmancı P (2017) Toplumsal travmatik olaylar ve aile ruh sağlığı. *Türkiye Klinikleri Psychiatric Nursing Special Topics*, 3(2):182-188.
- Kızıltan GS (1986). Çağımızda Yabancılaşma Sorunu. İstanbul, Metis Yayınları.
- Koç E (1999) J.P. Sartre felsefesinde ben-başkası-iletişim problemi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40:333-347.
- Korman A (1977) *Organizational Behavior*, New Jersey, Prentice-Hall.
- Lauer RH, Warren HH (1977) *Social Psychology*. Boston, Houghton Mifflin.
- Marx K (2003) *Yabancılaşma* (Derleyen B Erdost). Ankara, Sol Yayınları.
- Monfort E, Afzali MH (2017) Traumatic stress symptoms after the November 13th 2015 terrorist attacks among young adults: The relation to media and emotion regulation. *Compr Psychiatry*, 75:68-74.
- Özen Y, Gülaçtı F (2010) Benlik kavramı ve benliğin gelişimi bilen benliğe gereksinim var mı?. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2):20-38.
- Pawlett W (2013) *Violence, Society and Radical Theory: Bataille, Baudrillard and Contemporary Society*. London, Routledge.
- Post J (1990) Terrorist psycho-logic: terrorist behavior as a product of psychological forces. In *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind* (Ed. W Reich):25-42. Washington DC, Woodrow Wilson Center Press.
- Randy B (2004) *Psychology of Terrorism*. Tampa, University of South Florida.
- Rodney CA, Manzduk D, Roberts LW (1994) The alienation of undergraduate education students: a case study of a Canadian university. *Journal of Education for Teaching*, 20:179-192.
- Rosenberg M (1979) *Conceiving the Self*. New York, Basic Books.
- Seeman M (1983) Alienation motifs in contemporary theorizing: the hidden continuity of the classic themes. *Soc Psychol Q*, 46:171-184.
- Seyyar A (2004) *Sosyal siyaset terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul, Beta Basım.
- Sıdorkin AM (2004) In the event of learning: alienation and participative thinking in education. *Educ Theory*, 54:251-262.
- Şimşek S (2002) Günümüzün kimlik sorunu ve bu sorunun yaşandığı temel çatışma eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3):29-39.
- Tacar Pulat (1999) *Terör ve Demokrasi*. Ankara, Bilgi Yayınevi.
- Tutar H (1970) İşgören yabancılaşması ve örgütsel sağlık ilişkisi: bankacılık Sektöründe bir uygulama. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 65:175-204.
- UNCHR (2008) *A Community Based Approach in UNCHR Operations*. Geneva, Office of the United Nations High Commissionerfor Refugees.

Yazarların Katkıları: Tüm yazarlar, her bir yazarın çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladığını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğunu kabul etmişlerdir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir

Authors Contributions: All authors attest that each author has made an important scientific contribution to the study and has assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.
